

Deel 8 van 12 bijlagen bij:

Kernafval in zout. Plannen 40 jaar oud
Herman Damveld, Stichting Laka, juni 2016
 Verkrijgbaar via Stichting Laka: info@laka.org

Bijlagen beschikbaar op: www.radioactiefafval.nl

Voorwaarden vooraf: jaren tachtig

Herman Damveld, mei 2016

In de jaren tachtig gaat de regering over van geologische naar radiologische criteria. De geologische criteria worden 'niet doelmatig' genoemd, ze leiden niet naar het gewenste doel, de proefboringen. In plaats daarvan komen radiologische criteria die gaan over de vraag hoeveel straling toekomstige generaties mogen oplopen als gevolg van de opslag van kernafval. De regering houdt een slecht georganiseerde inspraakronde. Het antwoord uit het Noordoosten: toekomstige generaties mogen geen stralingsbelasting oplopen, stop kernenergie. Dit komt de regering niet goed uit en daarop last zij een nieuwe inspraakronde in, die ook op verzet stuit.

Radiologische criteria 1984/1985

Minister Winsemius (VROM) schrijft in september 1984 aan de Kamer dat een "stelsel van stralingshygiënische toetsingscriteria zal worden opgesteld op grond waarvan de berging van radioactief afval in geologische formaties kan worden beoordeeld".¹ De ICK-criteria worden door de regering als "niet doelmatig" beoordeeld. Ze leiden niet tot het beoogde doel, proefboringen. In 1986 vraagt de Vaste Kamercommissie voor Milieubeheer aan de bewindsman waar die toetsingscriteria blijven. Vanaf 1985, antwoordt de minister, wordt gewerkt aan zo'n notitie. De notitie zal "een eerste aanzet" bevatten tot "een radiologisch normenstelsel" in de vorm van een basisnotitie. De verwachting is dat het rapport in het voorjaar van 1987 het licht zal zien. Het betreft hier, aldus de minister, een "concept-toetsingscriterium inzake de opberging van radioactief afval".²

De vertraging ziet de bewindsman als een gevolg van het verschijnen van een rapport van de International Commission on Radiological Protection (ICRP). Dit rapport bevat een aantal radiologische uitgangspunten die kunnen worden gehanteerd bij de opberging van atoomafval. Opvallend is de formulering in het antwoord van de bewindsman. Tweemaal wordt de term 'radiologisch' gebruikt: de geologische en hydrogeologische ICK-criteria moeten van de voorgrond verdwijnen.

De TOR-nota september 1987

De zogeheten 'Basisnotitie ten behoeve van de ontwikkeling van een toetsingscriterium voor de ondergrondse berging van radioactief afval', TOR genaamd, verschijnt in september 1987.³ Hoofdmotief van dit rapport is de behoefte aan een geheel eigen Nederlands toetsingscriterium voor de opslag van radioactief afval in zout.⁴

De kritiek van de milieubeweging op de TOR-nota van VROM, een zogeheten open nota die na

inspraakrondes verder zal worden ingevuld, is ongemeen scherp. Aan de Rijksuniversiteit Groningen wordt de nota door de vakgroep Taalbeheersing beoordeeld, met als belangrijkste conclusies dat de nota te moeilijk is om door iedereen begrepen te kunnen worden; ook deugen woord- en zinsgebruik niet en zijn veel zinnen te lang en te ingewikkeld. De slechte toegankelijkheid, aldus de Stichting Natuur en Milieu namens twaalf landelijke en provinciale milieuorganisaties, maakt dat de nota zich nauwelijks leent voor inspraak door een breed publiek.⁵

Ook inhoudelijk hebben de milieuorganisaties veel kritiek op de TOR-nota. Waar het de regering in de TOR-nota in essentie om gaat, aldus de milieuorganisaties, is door middel van een stralingsdosislimiet vast te stellen hoeveel doden de opslag van kernafval de Nederlandse bevolking waard is. Als men de stralingsbelasting weet en een schatting maakt hoeveel mensen die straling zullen oplopen, kan berekend worden hoeveel slachtoffers zullen vallen door die straling. "Wij gaan niet mee met deze vraagstelling", zo wordt Nijpels door de gezamenlijke milieubeweging geschreven.

De fundamentele vraagstelling van de nota deugt niet, aldus de landelijke milieuorganisaties. De vraag zou moeten zijn of toekomstige generaties moeten worden opgezadeld met de risico's van opgeslagen atoomafval, terwijl die generaties in de verste verte geen nut hebben van het gebruik van kernenergie nu. Dat die vraag in de TOR-nota buiten beschouwing blijft vindt de milieubeweging onaanvaardbaar, evenals het uitgangspunt van Nijpels dat er twee kerncentrales bij kunnen komen en dus ook de hoeveelheid atoomafval kan toenemen. Zo wordt de discussie op voorhand onaanvaardbaar ingeperkt.

De Nederlandse milieubeweging meldt Nijpels uit te gaan van het algemene criterium, dat "in de toekomst een stralingsbelasting door radioactief afval of kernenergie onaanvaardbaar is, aangezien wij ook nu kernenergie onaanvaardbaar vinden".

Een volgend kritiekpunt betreft een nota van de International Commission on Radiation Protection (ICRP) die in de TOR-nota zou worden verwerkt. De ICRP doet een aanbeveling om de opslag van atoomafval als onderdeel van de hele kernenergie-cyclus te benaderen. De TOR-nota benadert kernenergie en atoomafval los van elkaar en laat dus de kwestie 'voor- of tegen kernenergie' als beoordelingscriterium buiten beschouwing. Ook op dit onderdeel wordt de discussie ingeperkt, vinden de milieuorganisaties in 1987.

Iedere afvalberging moet voldoen aan een set criteria, de zogeheten IBC-criteria, dus ook opslag van atoomafval, schrijven de milieuorganisaties. IBC staat voor Isoleren, Beheren en Controleren. De TOR-nota relativeert dit principe en daarover wordt in de reactie eveneens het 'onaanvaardbaar' uitgesproken. Verder menen de milieuorganisaties dat verwijdering en terugwinning van opgeslagen afval te allen tijde mogelijk moet blijven.

In de TOR-nota stelt Nijpels voor, om de periode waarover de risico-analyses voor de opslag van atoomafval moeten gelden te beperken, omdat de voorspellingen over het gedrag van het opgeslagen atoomafval steeds onzekerder worden naarmate die periode langer wordt. De milieuorganisaties zijn het met deze benadering volstrekt oneens omdat het kernafval miljoenen jaren gevaarlijk blijft.

De milieuorganisaties noemen de TOR-nota a-historisch omdat op geen enkele wijze naar de discussie rond de ICK-criteria wordt verwezen. Het TOR-rapport maakt geen enkele melding van deze belangrijke geologische en geohydrologische criteria. Mede om deze reden wordt door de milieuorganisaties gesteld dat de door VROM in 1987 geboden inspraak volstrekt onvolledig is. De milieuorganisaties vragen Nijpels een nieuwe inspraakronde te formuleren met een in begrijpelijke taal geschreven nota.

Door VROM zelf wordt op de hoorzitting van 14 oktober 1987 toegezegd dat zal worden overwogen op zeer korte termijn meer hoorzittingen te organiseren.

TOR-hoorzittingen 1987

Ten behoeve van de inspraak worden in totaal twee hoorzittingen over de TOR-nota georganiseerd, een in Groningen en een in Utrecht.⁶ Tijdens deze hoorzittingen wordt nauwelijks op de inhoud van de nota zelf ingegaan⁷.

De zaal heeft veel kritiek op de aankondiging van de hoorzittingen die middels een vrijwel onvindbare advertentie in de dagbladen is gedaan. Om die reden zijn de milieuorganisaties verplicht zelf bekendheid aan de hoorzittingen te geven.

Een tweede punt van kritiek is het gebrek aan voorlichting van VROM over de TOR-nota.⁸ De milieuorganisaties, gebundeld in het Zoutkoepeloverleg, hebben deze taak dan maar van de minister overgenomen, verklaren hun woordvoerders op de voorlichtingsavonden. Zij beleggen voorlichtingsavonden in de gebieden waar sinds juni 1987 - als een opslagrapport van de commissie OPLA verschijnt - is doorgedrongen dat er zout onder de grond ligt. Het betreft hier de provincies Friesland, Overijssel en Gelderland (de Gelderse Achterhoek). Bewoners van deze streken maken er op de hoorzitting in Utrecht bezwaar tegen dat ze zover moeten reizen om van hun recht op inspraak gebruik te maken.

Verder is er kritiek op de gebrekkige informatievoorziening. Er zijn zoutkoepelgemeenten die niet automatisch de TOR-nota hebben ontvangen en de inspraaktijd is te kort om een gedegen gemeentelijk standpunt over atoomafvalopslag te kunnen formuleren. Die gemeenten zouden - bij toezending van de TOR-nota zonder waarschuwing of toelichting vooraf - wel eens kunnen gaan denken dat ze in dat geval onmiddellijk voor opslag van kernafval in aanmerking zouden komen, zegt De Jongh (VROM) namens de minister bij wijze van verweer op de inspraakavonden.⁹ In Groningen verlaten ongeveer 75 van de 150 aanwezigen de hoorzitting.

Aan de schriftelijke inspraak doen twintig gemeenteraden en provincies, 36 particulieren en 22 maatschappelijke organisaties mee. Ruim 4200 mensen reageren via een kaart met een voorgedrukte reactie waarin wordt gesteld dat dumping van kernafval in zout niet door mag gaan. Deze kaartjes zijn door de milieuorganisaties in het noorden en oosten verspreid.

"Dreigbrief" 1987/1988

Op 23 december 1987 stelt Ed Nijpels: "Met de critici ben ik van mening dat een andere opzet van de basisnotitie en een eenvoudiger taalgebruik een discussie over het toetsingscriterium kunnen vergemakkelijken." Hij kondigt een nieuwe criteria-nota aan die zal worden toegestuurd aan de betrokken gemeenten, provincies en milieuorganisaties. Deze nota zal worden opgesteld na overleg met betrokkenen. Iedereen die heeft meegedaan aan de inspraakronde krijgt een brief van Nijpels met voornoemde inhoud.¹⁰

Rond die tijd vragen de noordelijke milieuorganisaties zich echter af of inspraak nog wel enige zin heeft. Op 19 oktober 1987 heeft de bewindsman namelijk een brief aan Gedeputeerde Staten van Groningen verstuurd. Nijpels dreigt in deze brief namens de regering met het "gebruik maken van bestuurlijke middelen"¹¹. Hij wil het Groningse provinciebestuur verplichten het Streekplan te wijzigen waarin kernafvalopslag en proefboringen zijn verboden. Zo'n wijziging in opdracht van de minister houdt in dat proefboren en opslag in principe moeten worden toegestaan.

De minister sluit dus eind 1987 proefboren en opslag van kernafval niet uit terwijl hij op hetzelfde moment de bevolking uitnodigt om met hem mee te denken en te praten over de opslag van kernafval.

Daarop melden het Zoutkoepeloverleg (waarin onder meer mensen vanuit de vroegere AAP-groepen) en de Milieufederaties in Groningen, Drenthe, Friesland, Overijssel en Gelderland niet te willen overleggen over een nieuwe Vrom-nota, zolang het dreigement van Nijpels niet van tafel is. Het antwoord van deze organisaties op de brief van Nijpels is een manifestatie in Gasselte op 23 april 1988. Tijdens de manifestatie met ruim 4.000 deelnemers wordt de tweede verjaardag van de

ramp in de kerncentrale bij Tsjernobyl herdacht. Verder willen de organisatoren laten zien, hoe mooi Drenthe in de buurt van Gasselte is.

De zoutkoepel onder Gasselte staat in die tijd bovenaan het verlanglijstje van de regering voor opslag van radioactief afval. Het is overigens dezelfde zoutkoepel waarboven een kleine negen jaar eerder door tienduizenden mensen tegen de opslag van atoomafval in zout is gedemonstreerd.

Op 30 december 1987 antwoordt Nijpels op vragen van de PvdA-kamerleden Zijlstra en Haas-Berger dat eerst een toetsingscriterium zal worden vastgesteld, voordat de regering het besluit over daadwerkelijk proefboren zal nemen.¹²

Nijpels krijgt ook nog uit andere hoek commentaar. De Commissie Milieu Effect Rapportage (CMER) brengt begin 1988 een rapport uit over de TOR-procedure. De CMER constateert dat de bestaande "onduidelijkheid over het gebruik van termen en begrippen verder wordt vergroot" door de benadering van de overheid.¹³ De CMER onderschrijft een deel van de kritiek van de milieubeweging op de TOR-nota.¹⁴ Zo vindt de CMER net als de milieubeweging toetsing van de opbergcriteria aan een set ethische en maatschappelijke normen noodzakelijk.

De CMER adviseert verder in een brief van 12 februari 1988 aan Nijpels de discussie te beperken tot het afval "waartoe de Nederlandse samenleving zich reeds heeft gecommitteerd". Kortom, over afval van bijvoorbeeld nieuwe kerncentrales moet helemaal niet worden gepraat, vindt de CMER. Vervolgens bereiden de ambtenaren de nieuwe discussie voor. Op schriftelijke vragen vanuit de Tweede Kamer verklaart de bewindsman op 21 oktober 1988 dat de nieuwe aangekondigde inspraakronde begin 1989 zal starten. Daarbij zal aan de organisatie van die inspraak veel aandacht worden besteed en een goede informatievoorziening aan de bevolking en lokale- en provinciale besturen worden gewaarborgd. De door Nijpels beloofde inspraak rond een nieuwe criteria-nota is echter nooit begonnen.

1. Tweede Kamer, zitting 1984-1985, 18607, 2, p. 21.

2. Tweede Kamer, zitting 1986-1987, 19707, 6, p. 74.

3. Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (Vrom), Basisnotitie ten behoeve van de ontwikkeling van een toetsingscriterium voor de ondergrondse opberging van radioactief afval (TOR), 1987).

4. Vgl. Reinier de Man, Ondergrondse berging van onverwerkbaar afval. Vrom-publicatie nr. 53 in de publikatiereeks stralenbescherming (1991), p. 34 e.v.

5. Stichting Natuur en Milieu, Reactie namens de hele Nederlandse milieubeweging op de zogeheten TOR-nota, 26 oktober 1987.

6. Vgl. TOR publicatie nummer 3, Verslag van de hoorzitting te Groningen op 15 oktober 1987 inzake de ontwikkeling van een toetsingscriterium voor de ondergrondse berging van radioactief afval (TOR).

7. Herman Damveld, "Opslag kernafval is moord op termijn", Hervormd Nederland, 16 januari 1988.

8. Vgl. noot 6. TOR-publicatie nummer 3, p. 15.

9. TOR publicatie nummer 2, Verslag van de hoorzitting te Utrecht op 14 oktober 1987 inzake de ontwikkeling van een toetsingscriterium voor de ondergrondse berging van radioactief afval (TOR), december 1987.

10. Ministerie VROM, Directie Stralenbescherming, 23 december 1987, kenmerk MHS. nr. 15d7021.

11. Ministerie VROM, Rijksplanologische Dienst, 19 oktober 1987, kenmerk M334.

12. Tweede Kamer, zitting 1987-1988, Aanhangsel 236, p. 471.

13. Commissie voor Milieu Effect Rapportage (CMER), Advies voor richtlijnen ten behoeve van het toetsingscriterium voor de ondergrondse opberging van radio-actief afval. (1988), p. 11.

14. Vgl. noot 13.